

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Центральноукраїнський державний
педагогічний університет імені Володимира Винниченка**

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА
(назва навчальної дисципліни)

підготовки магістра
(назва рівня вищої освіти)

спеціальність/напрямок 081 Право
(шифр і назва спеціалізації)

спеціалізація _____
(шифр і назва спеціалізації)

освітня програма Право
(назва)

(шифр за ОПП НФП 2.1.1.7.)

2018 рік

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Сокурєнко О. А., старший викладач кафедри галузевого права та правоохоронної діяльності, кандидат юридичних наук.

Обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету

«30» серпня 2018 року, протокол № 1

Голова Вченої ради факультету



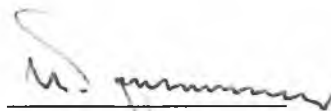
Філорєтова Л.М.

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Програму схвалено на засіданні кафедри галузевого права та правоохоронної діяльності Протокол № 1 від «30 » серпня 2018 року

Завідувач кафедри



Гриценко В.Г.

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Вступ

Реформування економічних відносин в Україні, запровадження та поступовий розвиток ринкових засад господарювання, інтеграційні процеси до європейського співтовариства об'єктивно зумовили необхідність реформування правової системи, форм і методів вивчення права.

Навчальна програма «Актуальні проблеми цивільного права» розроблена з урахуванням вимог класифікаційної характеристики зі спеціальності «Правознавство» і ґрунтується на Конституції України, Цивільному кодексі України та інших нормативно-правових актах.

Тематичною і методологічною основою програми є Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. з урахуванням положень прийнятого одночасно з ним Господарського кодексу України, а також досягнення наукової думки цивільного, господарського та інших суміжних галузей правової науки

Предметом вивчення навчальної дисципліни є методологічно організований процес поступового й послідовного освоєння вироблених юридичною думкою знань про цивільне право, його основних положень.

Міждисциплінарні зв'язки:

- теорії держави та права - для засвоєння понятійного апарату, єдиного для всіх юридичних наук, що є необхідною базою для вивчення галузевих правових дисциплін, у тому числі цивільного права, зокрема, при дослідженні предмету, методу та принципів загальних положень цивільного права, цивільно-правової норми, визначенні суспільних відносин;

- конституційного права - при визначенні спрямованості та змісту приватноправових засад цивільного права, зокрема: особистих немайнових прав фізичної особи, конституційного права власності, закріплення принципу непорушності права приватної власності, встановлення змісту виключного права власності народу України тощо;

- сімейного права – при засвоєнні загальних положень інституту права спільної сумісної власності подружжя та членів сім'ї;

- кримінального та адміністративного права – при вивченні підстав відповідальності за порушення підгалузей цивільного права: особисті немайнові права фізичної особи, права власності тощо; адміністративно-правові акти можуть слугувати підставою для виникнення цивільних прав та обов'язків;

- земельного права – при вивченні окремих питань, пов'язаних з виникненням та припиненням права власності на земельну ділянку та житло тощо;

- міжнародного права – для засвоєння питання забезпеченості приватноправових засад щодо окремих положень цивільного права на міжнародно-правовому рівні;

- фінансового та податкового права - при визначенні бази оподаткування, це також проявляється в ціновій політиці, зокрема встановленні твердих цін на товари першої необхідності.

Програма навчальної дисципліни складається з таких *змістових частин*:

Розділ 1. Загальні положення цивільного права.

Розділ 2. Проблемні аспекти права власності, майнових та немайнових прав, права інтелектуальної власності.

Розділ 3. Зобов'язальне право.

Розділ 4. Спадкове право.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. *Метою* викладання навчальної дисципліни «Актуальні проблеми цивільного права» є закріплення знань основних принципів, понять та інститутів цивільного права, визначення особливостей правового регулювання окремих цивільно-правових інститутів, вироблення навичок опрацювання нормативного матеріалу, вирішення правових проблем під кутом зору сучасного українського законодавства.

1.2. Основними *завданнями* вивчення дисципліни «Актуальні проблеми цивільного права» є формування у студентів системи науково-теоретичних знань з проблем цивільного права, визначення та розкриття основних проблем розуміння його понять, категорій та інститутів, напрямів розвитку та удосконалення цивільного законодавства в умовах ринкової економіки і правової держави, вирішення проблем його застосування в юридичній практиці, викладення їх у навчальному процесі.

1.3. *У результаті вивчення навчальної дисципліни «Актуальні проблеми цивільного права» у студента мають бути сформовані такі фахові компетентності:*

- володіти концептуальними знаннями, що формують сучасну термінологію науки цивільного права;

- здатність правильно застосовувати приписи цивільних та цивільно-процесуальних нормативно-правових актів під час здійснення професійної діяльності;

- знати нормативно-правові основи державних та місцевих (локальних) програм, які регламентують охорону цивільно-правових праводносин;

- проводити наукові дослідження проблем цивільно-правового характеру, виявляти актуальні теоретичні і практичні питання;

- критично осмислювати й логічно розв'язувати складні цивільно-правові задачі та проблеми, що потребують міждисциплінарних підходів, оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та/або суперечливих вимог;

- визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти, виявляти та критично й системно аналізувати проблеми цивільно-правового регулювання, пропонувати способи їх вирішення, включаючи подолання юридичної невизначеності;

- формувати правові позиції й належним чином обґрунтовувати їх, посилаючись на норми чинного вітчизняного законодавства, положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ЄКПЛ), прецеденту практику ЄСПЛ;

- застосовувати норми права, розуміти правовий характер і значення документів, створювати й оформлювати різні види документів відповідно до правових, мовних, технічних норм і правил документообігу;

- проводити правопросвітницьку роботу, консультиувати у цивільних справах різної складності;

- розробляти комплекс загальнодержавних, організаційних заходів щодо попередження цивільно-правової відповідальності;

- свідомо реалізовувати конституційні права та обов'язки громадянина України, мати активну громадянську позицію;

- поважати честь і гідність людини, діяти згідно з вимогами професійної етики;

- систематично підвищувати рівень професійної компетентності, у т. ч. самостійно, продовжувати навчання з високим ступенем автономії;

- конструктивно взаємодіяти з колегами, у т. ч. з інших галузей знань, узгоджувати дії у процесі спільної діяльності під час навчання, виконання професійних обов'язків, вирішуючи складні правові питання.

1.4. *В результаті вивчення навчальної дисципліни «Актуальні проблеми цивільного права» студент повинен продемонструвати наступні результати навчання:*

- розуміння інститутів цивільного права, визначення змісту певних фактичних відносин у приватній сфері, надання вірної юридичної кваліфікації означеним фактичним відносинам;

- здатність аналізувати і порівнювати вітчизняне та зарубіжне чинне цивільне законодавство, аналізувати юридичні факти, які є підставами встановлення цивільно-правових відносин, аналізувати різні категорії справ, вміння дискутувати на цивілістичні теми, висловлювати власні позиції;

- мати активну громадянську позицію, виявляти та адекватно реагувати на факти порушення чинних національних та міжнародно-правових актів щодо цивільно-правового регулювання;

- вміння проводити науково-правові дослідження з цивільно-правової проблематики;

- дотримання академічної доброчесності;

- навички аналізу й узагальнення теорій цивілістики, концепцій, підходів, критичного оцінювання суперечливих наукових позицій ;

- вміння доцільно і правильно використовувати науково-цивілістичну термінологію;

- дотримання професійних стандартів, професійної етики, у т. ч. щодо нерозголошення конфіденційної інформації;

- усвідомлення необхідності у самовдосконаленні, систематичному підвищенні професійного рівня;

- уміння розробляти проекти договорів;

- здатність ефективно працювати в команді за узгодженим планом, оцінювати та коригувати його, своєчасно та якісно виконувати доручення, виявляти ініціативу;

- здатність надавати консультації з приводу цивільно-правових питань;

- уміння організувати правопросвітницькі заходи з метою підвищення рівня правової культури населення, розробити навчально-методичні матеріали;

- здатність аналізувати сучасний стан системи цивільного захисту, пояснювати необхідність гармонізації національного законодавства з міжнародними та європейськими стандартами, оцінювати їх вплив на національне законодавство, висловлювати відповідні судження;

- здатність аналізувати та узагальнювати судову практику, у тому числі і практику ЄСПЛ, правильно «читати» цивілістичну статистику і грамотно оцінювати ситуацію в країні, регіоні, на місцевому рівні та використовувати відповідні результати для обґрунтування правової позиції, формування правових висновків;

- уміння узагальнювати та аналізувати статистичні дані, за допомогою автоматизованих систем здійснювати обробку статистичної інформації.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин 4 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Розділ 1. Загальні положення цивільного права.

У першому розділі висвітлено проблеми визначення цивільного права як приватного права. Критерії відмежування приватного права від публічного права. Наявність у цивільному праві публічних елементів.

Проблеми визначення цивільного права як самостійної галузі права, відмежування його від інших галузей права. Предмет і метод правового регулювання при визначенні самостійної галузі права. Цивільні правовідносини. Неоднорідність предмета та методу цивільного права. Господарсько-правова теорія.

Проблема визначення господарського права як самостійної галузі права. Необхідність додаткових критеріїв визначення галузі права. Цивільне законодавство. Цивільний та Господарський кодекси України (далі відповідно — ЦК та ГК). Колізія норм. Проблеми розмежування використання норм ЦК і ГК. Значення ГК. Актуальність вирішення теоретико-правових проблем визначення цивільного права та господарського права для розв'язання суперечностей між ЦК та ГК і подальшого вдосконалення цивільного і господарського законодавства, кодифікації цих галузей права.

Розкрито поняття фізичної особи. Правосуб'єктність фізичної особи. Конструкції правоздатності фізичної особи: статистична, динамічна, універсальна, спеціальна.

Співвідношення правоздатності та суб'єктивних прав фізичних осіб. Цивільна дієздатність фізичних осіб, зміст та її види. Витоки розбіжностей стосовно найменування та змісту цивільної дієздатності.

Проблема індивідуалізації фізичної особи. Фізична особа-підприємець. Право фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності. Банкрутство фізичної особи-підприємця.

Розвиток поняття юридичної особи. Юридична особа у римському праві. Теорії юридичної особи: фікції (Савін, Віндшейд), реального майна (Планіоль), інтересу (Ієринг), реальності юридичної особи (Гірке, Безелер), колективу (А. В. Венедиктов, С. М. Братусь, Г. К. Матвєєв), держави (Д. М. Генкін, С. І. Вільнянський, Б. Б. Черепакін).

Недоліки визначення юридичної особи у ЦК. Ознаки юридичної особи, розроблені теорією цивільного права. Юридичні особи публічного і приватного права. Проблеми визначення організаційно-правових форм ЦК, правовий статус юридичних осіб приватного права. Юридична особа і суб'єкт господарювання. Порядок створення та правовий статус юридичних осіб публічного права. Порядок створення юридичних осіб публічного права — суб'єктів господарювання, закріплений у ГК. Підприємницькі й непідприємницькі юридичні особи. Товариства та установи. Колізії норм ЦК і ГК стосовно юридичних осіб.

Звернуто увагу на поняття та правову природу строків у цивільному праві. Дослідження наслідків їх закінчення з урахуванням диференціації права на позов у матеріальному та процесуальному розумінні.

Особливості правового регулювання строків та термінів у цивільному праві. Проблемні питання визначення та обчислення строків у цивільному праві. Проблемні питання застосування позовної давності в цивільному праві.

Приділено увагу гносеології поняття та ознак правочинів. Проблема класифікації правочинів і її пересікання з класифікацією зобов'язань.

Досліджується особливість правочинів у віртуальному просторі. Тлумачення правочину. Недійсність правочину та його правові наслідки. Види недійсних правочинів.

Поняття та види представництва в цивільному праві. Представництво прав та інтересів юридичної особи: проблемні питання. Розмежування дій представника від дій інших осіб у цивільному праві.

Розділ 2. Проблемні аспекти права власності, майнових та немайнових прав, права інтелектуальної власності.

У другому розділі розкрито основні тенденції сучасного розвитку правових категорій інституту права власності. Елементи права власності (правомочності власника): володіння, користування і розпорядження майном.

Форми та види власності в Україні: порівняльна характеристика чинного законодавства. Особливості придбання (виникнення) і припинення власності.

Момент виникнення права власності у набувача майна за договором. Ризик випадкової загибелі речі.

Місце проблеми особистих немайнових прав у цивілістиці. Роль забезпечення прав людини. Історія розвитку особистих прав і свобод людини.

Закріплення прав і свобод людини в Конституції України 1996 р. Розробка механізму цивільно-правового регулювання особистих немайнових відносин. Особисті немайнові права фізичної особи у Цивільному кодексі України 2003 р.

Проблема взаємозв'язку цивільного права та особистих немайнових відносин, галузевої належності особистих немайнових прав. Проблема регулювання особистих немайнових відносин.

Проблеми правового регулювання особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи, і особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи, у ЦК. Захист особистих немайнових прав, відшкодування моральної шкоди.

Поняття, загальна характеристика та ознаки речового права. Проблема класифікації речових прав. Право власності та його місце серед майнових

відносин у цивільному праві. Проблеми визначення поняття права власності, суб'єктивний та об'єктивний критерії визначення права власності. Розвиток інституту права власності в законодавстві України. Проблема видів і форм права власності, визначених у ЦК і ГК. Проблема визначення права власності юридичної особи: приватна чи колективна. Проблема визначення права власності українського народу, державної власності, управління такою власністю. Спільна власність. Захист права власності, прогібаторний, негативний, віндикативний позови. Питання розвитку права володіння та користування чужим майном. Емфітевзис, суперфіцій.

Досліджено предмет, система і метод охорони права інтелектуальної власності. Поняття та види інтелектуальної діяльності. Загальні положення законодавства України про інтелектуальну власність.

Особисті немайнові та майнові права авторів. Реєстрація права інтелектуальної власності.

Патент, строк дії патенту України на винахід (корисну модель) та промисловий зразок.

Наукове відкриття як об'єкт права інтелектуальної власності.

Розділ 3. Zobov'язальне право.

У третьому розділі розкрито поняття та види zobov'язань. Розвиток поняття zobov'язання від відповідальності (Haftung) до боргу (Schuld), від особистого відшкодування до перенесення відшкодування на майно.

Проблема виконання zobov'язання «в натурі» і заміни його грошовою компенсацією. Умови виконання zobov'язання. Господарські zobov'язання.

Межі та умови виконання zobov'язань. Множинність. Виконання zobov'язання особисто боржником, третьою особою. Забезпечення виконання zobov'язання.

Поняття та правова природа забезпечувальних zobov'язань, їх акцесорний характер. Проблеми визначення неустойки, штрафу, пені. Види неустойки. Порука, гарантія, застава, завдаток, притримання. Інші способи забезпечення виконання zobov'язання. Наслідки невиконання або неналежного виконання zobov'язання.

Досліджено zobov'язання з договору. Багатоаспектність поняття «договір». Проблеми волевиявлення, свободи волевиявлення, співвідношення між волею і волевиявленням, «вольова теорія (reine Willenstheorie)», «теорія виявлення (Erklärungstheorie)», «теорія довіри (Vertrauensgtheorie)», «теорія обороту (Verkehrstheorie)». Значення помилки особи.

Межі свободи договору, обмеження свободи в укладанні договору монополістами, державними підприємствами, публічність. Свобода змісту договору, обмеження такої свободи: не може бути договору, зміст якого суперечить закону, суспільним інтересам, суспільному порядку тощо. Моральний аспект договірних zobov'язань, добра совість (від bonafides).

Визначено істотних умов договору, класифікація умов договору, визнання договору неукладеним, недійсним, нікчемним.

Розглянуто цивільну відповідальність: поняття, межі, функції, принципи.

Поняття шкоди, повного відшкодування збитків, проблеми компенсації майнової та моральної шкоди. Відповідальність за шкоду, відповідальність без шкоди. Теорія справедливості. Причинний зв'язок.

Вчення про вину. Презумпція вини. Вина юридичної особи. Звільнення від відповідальності.

Проаналізовано проблеми визначення недовірливого зобов'язання. Структуру недовірливого зобов'язання, об'єкт, суб'єкт, зміст. Склад правопорушення (делікту). Проблеми правопорушення, шкоди, причинного зв'язку, вини. Відповідальність без вини, обмеження відповідальності, відповідальність за шкоду, завдану законними діями. Особливості відшкодування шкоди за окремі види деліктних порушень. Відповідальність за дії інших осіб. Джерело підвищеної безпеки. Особливості зобов'язань, що виникають з пошкодження здоров'я, спричинення смерті.

Розділ 4. Спадкове право.

Четвертий розділ аналізує спадкове право, його розвиток. Універсальність і сингулярність. Співвідношення особистого і суспільного. Поняття спадщини, спадкової маси. Момент відкриття спадщини. Спадкові відносини, особливості суб'єктного складу спадкових відносин. Відносини після відкриття спадщини і після прийняття спадщини. Заповіт, свобода заповіту. Спадкування за законом.

Прийняття спадщини. Правила прийняття спадщини. Місце та строки для прийняття спадщини.

Право на відмову від прийняття спадщини. Право на відмову від прийняття спадщини на користь іншої особи. Правові наслідки відмови від прийняття спадщини. Перехід права на прийняття спадщини.

Відумерлість спадщини. Поділ спадщини між спадкоємцями. Перерозподіл спадщини. Пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців. Охорона спадкового майна. Управління спадщиною.

Свідоцтво про право на спадщину. Правила видачі свідоцтва про право на спадщину. Підстави видачі свідоцтва про право на спадщину. Державна реєстрація права на спадщину. Види свідоцтв про право на спадщину. Внесення змін до свідоцтва про право на спадщину. Визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину.

Поняття спадкового договору. Сторони у спадковому договорі. Форма та зміст спадкового договору. Посвідчення та державна реєстрація спадкових договорів. Особливості спадкового договору з участю подружжя. Забезпечення виконання спадкового договору. Розірвання спадкового договору.

3. Рекомендована література

Основні нормативні акти:

- **Конституція України:** Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
. (Дата звернення 16.06.2019);

- акти міжнародного права:

1. Міжнародна конвенція про морські застави та іпотеки 1993 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_471. (Дата звернення 15.06.2018).

2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори повністю або частково морського міжнародного перевезення вантажів 2008 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_k30. (Дата звернення 15.06.2018). (Дата звернення 15.06.2018).

3. Загальна декларація прав людини. Документ ООН, схвалено 10 грудня 1948 року. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015. (Дата звернення 15.06.2018). (Дата звернення 15.06.2018).

4. Конвенція про права дитини. Схвалено ООН, Резолюція № 44/25, 20 листопада 1989 року. Ратифіковано Україною 27 лютого 1991 р. № 789-XII. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021. (Дата звернення 15.06.2018). (Дата звернення 15.06.2018).

5. Конвенція про правову допомогу та правові відносини в цивільних, сімейних та кримінальних справах. Міжнародна угода від 22 січня 1993 р. Ратифіковано Україною 10 листопада 1994 року № 240/94 ВР. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_009. (Дата звернення 15.06.2018). (Дата звернення 15.06.2018);

- закони:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>. (Дата звернення 15.06.2018). (Дата звернення 15.06.2018).

2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>. (Дата звернення 15.06.2018). (Дата звернення 15.06.2018).

3. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>. (Дата звернення 15.06.2018).

4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. (Дата звернення 15.06.2018).

5. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995 р. № 176/95-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80>. (Дата звернення 15.06.2018).

6. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>. (Дата звернення 15.06.2018).

7. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. (Дата звернення 15.06.2018).

8. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>. (Дата звернення 15.06.2018).

9. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 р. № 2398-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2398-17>. (Дата звернення 15.06.2018).

10. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>. (Дата звернення 15.06.2018).

11. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>. (Дата звернення 15.06.2018).
12. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>. (Дата звернення 15.06.2018).
13. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>. (Дата звернення 15.06.2018).
14. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 24.06.2004 р. № 1875-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-15/card2#Card>. (Дата звернення 15.06.2018).
15. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>. (Дата звернення 15.06.2018).
16. Про житловий фонд соціального призначення: Закон України від 12.01.2006 р. № 3334-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3334-15>. (Дата звернення 15.06.2018).
17. Про транспортно-експедиторську діяльність: Закон України від 01.07.2004 р. № 1955-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1955-15>. (Дата звернення 15.06.2018).
18. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>. (Дата звернення 15.06.2018).
19. Про транспорт: Закон України 10.11.1994 р. № 232/94-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232/94-%D0%B2%D1%80>. (Дата звернення 15.06.2018).
20. Про залізничний транспорт: Закон України від 4.07.1996 р. № 273/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/96-%D0%B2%D1%80>. (Дата звернення 15.06.2018).
21. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 10.04.1992 р. № 2269-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-12>. (Дата звернення 15.06.2018).
22. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>. (Дата звернення 15.06.2018).
23. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>. (Дата звернення 15.06.2018).
24. Про заставу: Закон України 2.10.1992 р. № 2654-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12>. (Дата звернення 15.06.2018).
25. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 р. № 3687-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>. (Дата звернення 15.06.2018).
26. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994р № 4038-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>. (Дата звернення 15.06.2018).
27. Про виконавче провадження. Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>. (Дата звернення 15.06.2018).
28. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>. (Дата звернення 15.06.2018).

29. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11.12.2003 р. № 1382-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15>. (Дата звернення 15.06.2018).

30. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-озшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 01.12.1994 р. № 266/94-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80>. (Дата звернення 15.06.2018).

31. Про порядок відшкодування шкоди особам, які постраждали від надзвичайних обставин: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.10.1992 р. №562. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/562-92-%D0%BF>. (Дата звернення 15.06.2018).

32. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>. (Дата звернення 15.06.2018).

33. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. № 2136-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>. (Дата звернення 15.06.2018).

34. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 р. № 3674-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17>. (Дата звернення 15.06.2018);

- постанови, інші рішення, роз'яснення судів:

1. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12.06.2009 р. № 2. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09>. (Дата звернення 15.06.2018).

2. Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16.04.2004 р. № 7. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va007700-04>. (Дата звернення 15.06.2018).

3. Про судову практику в справах про виключення майна з опису: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 17.08.1976 р. № 6. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-76>. (Дата звернення 15.06.2018).

4. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 р. № 4. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>. (Дата звернення 15.06.2018).

Підручники:

1. Б.І. Борисова (кер. авт. кол.), Л.М. Баранова, Т.І. Бєгова та ін. Цивільне право: підручник: у 2 т. Х.: Право, 2014. Т.1. 656 с.

2. В.І. Борисова (кер. авт. кол.), Л.М. Баранова, Т.І. Бєгова та ін. Цивільне право.: підручник: у 2 т. Х.: Право, 2012. Т.2. 816 с.

3. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О.В. Цивільне право України: підручник. Вид. 3, перероб. і доп. К.: Істина, 2013. 808 с.

4. Ромовська З.В. Українське цивільне право. Загальна частина. Академічний курс: підручник. 3-тє вид., допов. К.: «ВД» Дакор», 2013. 672 с.

5. І.А. Бірюков, О.Ю. Заїка, С.С. Бичкова; за ред. І.А. Бірюкова, О.Ю. Заїки. Цивільне право України: Загальна частина: підручник. 3-тє вид., змін. та доповн. К.: Алерта, 2014. 510 с.

6. С.С. Бичкова, І.А. Бірюков, Ю.О. Заїка та ін.; за заг. ред. С.С. Бичкової. Цивільне право України: Договірні та недоговірні зобов'язання: підручник. 3-тє вид., змін. та доповн. К.: Алерта, 2014. 496 с.

7. О.В. Дзера, Н.С. Кузнєцова, Р.А. Майданник. Цивільне право України. Особлива частина: підручник. 4-тє вид., стереотипне. К.: Юрінком Інтер, 2014. 1176 с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 5-тє вид., перероб. і допов. За ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнєцової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2013. Т.І. 832 с.

2. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 5-тє вид., перероб. і допов. За ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнєцової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2013. Т.ІІ. 1120 с.

3. Цивільне право України (Загальна частина). Кол. авт.: навчальний посібник. – К.: «Хай-Тек Прес», 2013. 432с.

4. Є.О. Харитонов, Н.Ю. Голубєва. Цивільне право: посібник для підготовки до іспиту. Видання третє, перероблене та доповнене. Ч І. Х.: Одіссей, 2013. 248 с.

5. Є.О. Харитонов, Н.Ю. Голубєва. Цивільне право: посібник для підготовки до іспиту. Видання третє, перероблене та доповнене. Ч ІІ. Х.: Одіссей, 2013. 256 с.

6. Процесуальні документи в галузях цивільно-правових, трудових, сімейних, господарських, житлових та інших відносин. Зразки, коментарі, пояснення. Практичний посібник. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 402 с.

7. Цивільний процес України за ред. С.Я. Фурси: академічний курс: підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. К.: Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2009. 848 с.

8. В.В. Комаров, В.А. Бігун, В.В. Баранкова та ін. Курс цивільного процесу : підручник. Х.: Право, 2011. 1352 с.

9. Цивільний процес України. За загальною ред. д.ю.н., доцента М.М. Ясинка: підручник. К.: Алерта, 2014. 744 с.

10. Забарський В.В., Богатир В.В., Стоянова Т.А. та ін. Науково-практичний коментар «Цивільного процесуального кодексу України». За заг. ред. Богатиря В.В. К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2013. 784 с.

11. Васильєв С.В. Цивільний процес України: навчальний посібник. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 344 с.

12. Цивільний процесуальний кодекс: науково-практичний аналіз. К.: ВД «Дакор», 2013. 600 с.

13. Цивільний процес. М. М. Бородін [та ін.] ; заг. ред. В. А. Кройтор ; Харківський національний ун-т внутрішніх справ.: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Х.: ХНУВС, 2009. 278 с.

14. В.В. Комаров, В.А. Бігун, В.В. Баранкова та ін. Курс цивільного процесу: підручник. Х.: Право, 2011. 1352 с.

15. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України. За заг. ред. Короеда С.О. К.: «Центр учбової літератури», 2016. 526 с.

Інтернет-ресурси:

1. <http://portal.rada.gov.ua> – офіційний сайт Верховної Ради України
2. <http://www.president.gov.ua> – офіційне Інтернет представництво Президента України
3. <http://www.kmu.gov.ua/control> – єдиний веб-портал органів виконавчої влади України
4. <https://supreme.court.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховного Суду
5. <http://www.ccu.gov.ua/pls/wccu/indx> – офіційний веб-сайт Конституційного Суду України
6. <http://www.vasu.gov.ua> – офіційний веб-сайт Вищого адміністративного суду України
7. <http://www.arbitr.gov.ua> – офіційне Інтернет представництво Вищого господарського суду України
8. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання - екзамен

5. Засоби діагностики успішності навчання – усні та письмові опитування, виконання тестових завдань, написання рефератів.

Примітки:

1. Програма навчальної дисципліни визначає місце і значення навчальної дисципліни, її загальний зміст та вимоги до знань і вмінь. Програма вибіркової навчальної дисципліни розробляється закладом вищої освіти.

2. Програма навчальної дисципліни розробляється на основі освітньо-професійної програми.

3. Форма призначена для складання робочої програми навчальної дисципліни.